

De schepping als gelijkenis van het koninkrijk

Bert Loonstra

De groene kathedraal

Aan de zuidostrand van Almere ligt een bos. Het is een bijzonder bos. Er is een gedeelte waar alleen maar populieren staan, die in 1987 als kleine boompjes zijn geplant. Nu, zoveel jaren later, zijn het fiere levende zuilen geworden. Deze bomen staan niet zomaar kriskras door elkaar. Er is een architect aan het werk geweest, Marinus Boezem. Hun positie is door hem ontworpen. De bomen volgen precies de lijnen van de kathedraal van Reims, schaal een op een. Daaraan dankt dit bomengeheel ook zijn naam: de groene kathedraal. Tussen de bomen zijn padjes in het gras gemaakt, en die volgen de kruisgewelven aan het plafond van het gotische Godshuis. En dit is nog niet het enige. Dichtbij die groene kathedraal is een dichtbegroeid gedeelte van het bos. Ergens in het midden daarvan is een ruimte uitgespaard zonder bomen, opnieuw precies volgens de omtrekken van de kathedraal van Reims, een op een. De boomgroei aan de randen oogt als de levende wanden van een imposant gebouw, het is de contra-kathedraal.

Het is duidelijk dat de mens hier iets heeft gedaan met de schepping. Eerst de drooglegging van de bodem van de vroegere Zuiderzee; en daarna de doelbewuste aanplant van de bomen om uitbeelding te zijn van een gewijde plek in de natuur. Tegelijk is duidelijk dat de schepping hier iets doet met ons. Nee, als je zo tussen de bomen loopt, zie je de vorm van de kathedraal er niet onmiddellijk aan af. Luchtfoto's, die ook langs de paden zijn te zien, maken het je bewust. Als je dat op je laat inwerken, en als je in die open ruimte staat, doet dat wat met je. Zoals de gotische kathedraal hoog is en daarmee naar de hemel verwijst, zo wijzen die bomen en die open ruimte omhoog naar God. Je komt ervan onder de indruk. Je gedachten worden meegenomen.

men, omhoog geheven, stil gemaakt, op de Schepper gericht. De schepping doet wat met ons. Wij doen wat met de schepping.

De schepping en het evangelie van het koninkrijk

De schepping doet iets met ons. Ik refereer opnieuw – na eerder in verband met het geheimenis en het koninkrijk – aan de gelijkenis van de zaaier.¹ Jezus verwijst daarin naar de geschapen natuur. Hij maakt de natuur tot een gelijkenis van het koninkrijk van God.² Het woord wordt gezaaid, maar de reacties zijn heel verschillend. Zo gaat het in de natuur ook met het gezaaide zaad. Niet overal valt het zaad in goede aarde. Niet overal draagt het vrucht. De natuur leert ons een les over de werking van het evangelie.

Voortdurend zag Jezus in de schepping signalen van Gods koningsmacht. De schepping roept Gods grootheid uit. De Vader laat de zon schijnen over bozen en goeden, en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.³ Voor ons is dat een aanwijzing om zelfs onze vijanden lief te hebben. De natuur getuigt van Gods weergaloze geduld, macht en zorg. Een andere les is dat Hij de vogels voedt en de bloemen siert. Als Hij zo zorgzaam is, waarom zijn wij dan bezorgd over ons dagelijkse onderhoud?⁴ Wij zijn deel van iets groters. Wij zijn in Gods hand. Dankzij Jezus ontdekken we dat de schepping getuigt van Gods genadige nabijheid en zorgzaamheid. Beide aansporingen – liefde voor vijanden en het loslaten van onze preoccupatie met de dagelijkse zorgen om ons te wijden aan gerechtigheid – zijn verbonden met het koninkrijk. Dat doet de schepping dan met ons zodra we afgaan op de woorden van Jezus.

De schepping wordt getekend in haar dienstbaarheid aan het koninkrijk

---

¹ Matteüs 13.

² O. Noordmans heeft daarop gewezen, bijvoorbeeld in *Het koninkrijk der hemelen. Toelichting op de zondagen VII tot XXII van den Heidelbergse Catechismus* (1949). We horen het ook in lied 978 uit *Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk*: 'De zorgeloze vogels melden dat Gij uw schepping niet vergeet. 't Is alles een gelijkenis van meer dan aards geheimenis.' (Jan Wit)

³ Matteüs 5:45.

⁴ Matteüs 6:26-31.

dat door het evangelie wordt uitgeroepen. Dat gaat zelfs zo ver dat de schepping ons iets leert over Jezus' sterven en opstanding. Het is de les van de graankorrel: wanneer die niet in de aarde valt en sterft, blijft hij op zichzelf, maar wanneer hij sterft brengt hij veel vruchten voort. Jezus past deze vergelijking niet alleen toe op zichzelf, maar op alle mensen: 'Wie zich aan zijn leven vastklampt, verliest het, maar wie in deze wereld zijn leven loslaat, behoudt het voor het eeuwige leven.'⁵

Wij worden aangespoord ontvankelijk te worden voor het geestelijke onderricht van de schepping en ons daardoor te laten bemoedigen. Dan wordt de schepping transparant tot op het evangelie. De mens die in vertrouwen op de Schepper onbezorgd leeft als de bloemen en de vogels heeft daar iets van begrepen.

De verhouding tussen schepping en koninkrijk is hier te typeren als die van begin naar voltooiing. De schepping verwijst naar het koninkrijk, als voorstadium daarvan. Het koninkrijk vervult de schepping. Die verhouding wordt bevestigd in het beeld dat Paulus gebruikt van de geboorteweëën. Hij zegt: de schepping zucht en lijdt als in barenswееën. En wij ook, door de Geest zuchten wij in afwachting van de verlossing van ons sterfelijke bestaan. Zo wordt ook de schepping bevrijd uit de vergankelijkheid en zal zij delen in de vrijheid en de heerlijkheid van Gods kinderen.⁶ In het lijden van de schepping hoort en ziet Paulus de weëën die een verlossing aankondigen.

Een ander voorbeeld waarin die verhouding van schepping naar voleinding wordt uitgebeeld is het huwelijk. Het huwelijk tussen man en vrouw is een scheppingsgegeven.⁷ Maar het wordt vervuld in de verhouding tussen Christus en de gelovigen. Paulus stelt de mannen Christus ten voorbeeld voor hun houding ten opzichte van hun vrouw. Christus heeft de kerk liefgehad en

---

⁵ Johannes 12:24-25.

⁶ Romeinen 8:21-23. Hierbij past de gedachte dat de dood bij de schepping hoort. Pas door niet te eten van de verboden kennisboom en wel te eten van de levensboom zou de eerste mens in de door God geschapen hof eeuwig leven ontvangen (Genesis 2:9,16-17; 3:22-23). Daarop doordenkend kun je zeggen dat op die manier de schepping haar doel zou hebben bereikt: het eeuwige koninkrijk waarin de mens vrij is van dood en ontbinding.

⁷ Genesis 2:22-24.

zich voor haar prijsgegeven, om haar in al haar luister bij zich te nemen.⁸ Het huwelijk is een gelijkenis van de verhouding tussen Christus en zijn gemeente. Jezus zegt zelfs dat bij de opstanding de mensen niet zullen trouwen; zij zullen zijn als engelen.⁹ Seksualiteit in de bedding van een stabiele liefdesrelatie is een prachtige scheppingsgave, maar wordt overtroffen door de liefde van Christus die ons leven vernieuwt.

De schepping is een opmaat voor het koninkrijk, door vreugde en lijden heen. Toegespitst geformuleerd: de schepping levert het hout voor het kruis van Jezus dat onze redding betekent. Zo beschouwd onderstreept de schepping het evangelie en leidt ze er niet van af.

Onze Heer Jezus Christus en zijn apostel Paulus leren ons de schepping zo op ons te laten inwerken dat wij er aanwijzingen in zien van het koninkrijk waarin we mogen binnengaan. Dat vraagt van ons dat wij de Schepper en koning erkennen en vertrouwen als onze maker en redder. In die weg krijgen we niet alleen ontzag voor de scheppende en reddende God zelf, maar ook voor zijn werk. We worden opmerkzaam gemaakt om in de schepping gelijkenissen van het koninkrijk te ontwaren. Dat doet de schepping met ons.

Wij doen ook iets met de schepping

De andere kant is: wij doen ook iets met de schepping. Daar is niets mis mee. Denk aan de drooglegging, de inpoldering en de groene kathedraal. De boer die zaait in de gelijkenis doet iets met de schepping. Zo heeft God de mens gemaakt en bedoeld: om de schepping te bebouwen en te beheren.¹⁰ Het hoort bij de schepping dat zij in cultuur wordt gebracht. We hebben het wel eens over de ongerepte natuur, waar nog geen mensenhand aangekomen is, alsof dat het summum van zuiverheid en puurheid is. Maar dat is niet de manier waarop de Bijbel spreekt. Wij, zelf deel van de schepping, zijn geroepen iets met de schepping te doen en er iets van te maken. Ook dat staat in dienst van het koninkrijk. Want de zaaier die uitging om te zaaien liep daar

---

⁸ Efeziërs 5:25-27.

⁹ Matteüs 22:30.

¹⁰ Genesis 1:26; 2:15.

het koninkrijk van God te illustreren, en zichtbaar uit te beelden hoe het evangelie van het koninkrijk werkt.

Maar in die zorg voor de schepping hebben wij gefaald. In wat we met de schepping doen zijn we te ver gegaan. Daar is wel iets mis mee. Op die manier hebben we onze Schepper de rug toegekeerd. In die lijn wordt het evangelie van het koninkrijk verstaan als herstel van de schepping; niet de volmaking maar het herstel en de vernieuwing ervan. Hier wordt de verbinding tussen schepping en koninkrijk bepaald door de zonde van de mens waardoor de schepping is geschonden en onder de doem van de sterfelijkheid en de vergeefsheid kwam te liggen. Christus heeft de zonde verzoend, de dood overwonnen en de grondslagen gelegd van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Deze lijn van gebrokenheid naar herstel van de schepping heeft in de geschiedenis van de theologie altijd meer aandacht gekregen dan de lijn van eerste aanzet van Gods werk naar de voltooiing ervan.¹¹

Ook die tweede lijn, van gebrokenheid naar herstel, is een voluit Bijbelse lijn. Daarbij is te denken aan Genesis 2 en 3 en aan hoe Paulus daarop reflecteert in Romeinen 5 en 8. De mens mag van alle bomen eten, maar van één boom moet hij afblijven, de boom van goed en kwaad kennen. Als hij daar toch van eet, zal hij de zonder pardon sterven. Genesis 2 en 3 vertellen het verhaal: Eva en Adam hebben zich laten verleiden om van de boom te eten. Dat is al een vorm van misbruik van de schepping. De mens is de hem door God gestelde grens overgegaan. Daardoor veranderde er veel ten kwade. De mens zal met het zweet op zijn voorhoofd voor zijn eten zorgen. De aardbodem wordt gedoemd haar opbrengst niet probleemloos meer te geven, voortaan groeien daarop dorens en distels. De vrouw zal bij het baren van kinderen veel pijn lijden, zij zal afhankelijk zijn van de grillen van haar man. Beiden worden zij uit de hof van Eden verbannen, zodat zij niet meer van de levensboom kunnen eten. Zo wordt de toegang tot eeuwig leven afgesloten.

---

¹¹ Aldus bijvoorbeeld H. Bavinck; zie daarvoor J. Veenhof (1968), *Revelatie en inspiratie. De openbarings- en Schriftbeschouwing van Herman Bavinck in vergelijking met die der ethische theologie*, pp. 345-352.

Paulus zet Adam en Christus in een antithetische parallel naast elkaar. De dood is in de wereld gekomen door één mens. Zo is ook het eeuwige leven gekomen door één mens. De schepping is door God aan de vruchteloosheid onderworpen: de dood grijpt om zich heen. Deze vruchteloosheid is echter niet definitief. De schepping heeft hoop: zij zucht als een vrouw met barensweeën. Dat betekent dat ze uit haar vergankelijke staat zal worden verlost en zal delen in de vrijheid die niet meer wordt bedreigd door de dood.

In deze tweede lijn is de schepping niet een opmaat, een voorspel op het koninkrijk van God, waar dit rijk op allerlei manieren al doorheen schemert, maar een tegenpool, een contrastwerkelijkheid: de dood in de gevallen schepping tegenover het leven in Gods koninkrijk, de zonde tegenover loyaliteit aan de God, onrecht tegenover naastenliefde.

Beide lijnen komen samen in het beeld van de geboorteweëën voor het lijden van de wereld, de lijn van het koninkrijk als voltooiing van de schepping en de lijn van de verlossing als herstel van de geschonden schepping. Dit lijden is zowel gevolg van de zonde van de mens en het oordeel dat God daarover voltrekt, als een aankondiging van de bevrijding die eens komt. Als wij de rust nemen om de schepping tot ons te laten spreken, kunnen wij beide stemmen horen, zowel die van de vervloeking om ons onrecht als die van prelude op een heerlijke toekomst.

Milieubederf

Het evangelie nodigt ons uit ons door de schepping wijs te laten maken, omdat zij ons iets van God laat zien. Dat vraagt onze inzet voor duurzaamheid, in vele opzichten. Dat realiseren we ons wanneer we bedenken dat de eerste milieuvervuiling door de mens ons aan het begin van de Bijbel wordt beschreven in de zondeval, de menselijke eigenzinnigheid, waardoor we die prachtige tuin van Eden zijn kwijtgeraakt. Toen is de lof aan God verstoord. Toen zijn de relaties tussen de mensen – die zelf toch onderdeel van de schepping zijn – vervuild. Toen is de kiem gelegd voor moord en doodslag, voor oorlogvoering. Toen begon het egoïsme, de gemakzucht, de eerezucht. Wij zijn de natuur aan onze begeerten gaan onderwerpen, we zijn er de baas

over gaan spelen, in plaats van ons te gedragen als gewetensvolle rentmeesters en landarbeiders.

Toen ons aantal te groot werd voor dit onverantwoorde gedrag, gingen we gewoon door met de uitbuiting van onze leefomgeving. De schepping ging kreunen en kraken, protesteren en dienst weigeren. Nu gaat ze zich tegen ons keren met droogten, stormen en overstromingen.

Gods oordeel?

En God laat het toe. Voltrekt Hij daarin een oordeel? Daarover kunnen we geen laatste woorden spreken, maar het is niet vergezocht. Al eerder heeft Hij de aarde aan een oordeel onderworpen: aan dorens en distels, aan het regime van de dood. Vaak bestaat Gods oordeel daarin dat Hij de mensen overgeeft aan de gevolgen van hun eigen onverantwoorde daden. We zagen daar al iets van in Jezus' uitleg waarom Hij in gelijkenissen sprak.¹² De betekenis gaat aan de mensen voorbij omdat ze voorbij leven aan de bijzondere tekenen van Gods nabijheid in Jezus. Maar toen het daarover ging bleek ook: het is niet alleen oordeel. In de verhullende gelijkenissen zit ook onthulling, het appel blijft, en na Jezus' verhoging komt de uitstorting van de heilige Geest en worden de dingen bij hun naam genoemd, openhartig, zonder verhullende beeldtaal.

Hetzelfde zien we in Romeinen 1 tot en met 3. God openbaart vanuit de hemel zijn toorn over al het kwaad en onrecht in de wereld, over de heidenvolken en over het Joodse volk. Die toorn bestaat daarin dat God de mensen prijsgeeft aan het kwaad waar zij zelf voor gekozen hebben. Maar voor al die mensen is ook het reddende evangelie bestemd.

In deze schepping staat een kruis. Een boom is misbruikt om er een kruis van te maken en daar iemand aan te hangen, de eerste, de beste. Het is duister geworden rondom dat kruis. Een vervloekte plek; de aarde, de mensheid vervloekt, oordeel van God. Tegelijk: de mensheid vertegenwoordigd door die Ene die daar hangt. Zijn vervloekte kruis wordt de boom des levens. Jezus is het licht der wereld dat de duisternis verdrijft. Er gaat iets moois komen.

---

¹² In het vorige hoofdstuk onder de paragraaf 'Gelijkenissen van het koninkrijk'.

God geeft de belofte van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Van vervuiling naar vervulling. Maar de vervulling van die belofte gaat wel door het oordeel heen, want wij blijven verantwoordelijk voor onze eigen keuzes.

De keuze voor duurzaamheid

Naast het zoeken van praktische oplossingen voor het klimaatprobleem en de bedreiging van de biodiversiteit, en misschien wel daaraan vooraf, komt de vraag op ons af door welke drijfveer wij ons laten leiden. Is dat de toewijding aan Gods bedoeling, in liefde, of is dat ons eigen comfort, en onderwerp ik daar de schepping aan? Wat doen we met de schepping? Nog fundamenteler: hoe staan we als schepselen tegenover de Heer van de schepping? Hoe dierbaar is Hij ons?

In het antwoord op die vraag spelen twee dingen een rol. Het eerste is: waar verlang ik naar, waar wil ik naartoe? En de tweede is: als onze focus op God is: hoe komen we aan de kracht en het doorzettingsvermogen om vol te houden?

Het eerste punt vraagt om een eerlijke verantwoording. Het tweede brengt ons bij de Geest van God op wie we zijn aangewezen als we onze eigen onmacht voelen, en misschien ook wel een gebrek aan motivatie. Leven door de Geest is leven in gemeenschap, samen delen. Deze gemeenschap heeft niet alleen betrekking op nu levende volwassen mensen met dezelfde voorkeuren als wij. Ze is heterogeen en intergenerationeel. Ze reikt naar de meest kwetsbaren, zoals de barmhartige Samaritaan in de bekende gelijkenis van Jezus laat zien.¹³ De meest kwetsbaren worden als eersten de dupe van de klimaatveranderingen. Die liefde voor de gemeenschap gaat ook uit naar het geslacht dat nu opgroeit en geboren wordt. Wat voor wereld geven wij aan hen door? Aardse ouders worden geacht aan hun kinderen goede gaven te schenken, zegt Jezus.¹⁴ Dat dringt ons ertoe verbinding te zoeken met medegelovigen en met anderen mensen, om iets goeds met de schepping te doen, en ons voortdurend bewust te zijn van wat de schepping met ons doet. Dat bedoelt Jezus

---

¹³ Lucas 10:29-37.

¹⁴ Matteüs 7:11.

in de gelijkenis van de zaaier met vrucht dragen.

We moeten ons terdege realiseren dat wij de schepping niet kunnen redden. Het is maar de vraag of wij op tijd alle neuzen de goede kant op krijgen. Overheden hebben veelsoortige, vaak tegenstrijdige belangen te behartigen, democratische besluitvorming is doorgaans opportunistisch, alleenheersers zijn niet zelden klimaatontkenners, en opwarmingsprocessen zijn al bijna onomkeerbaar. Alleen God kan de schepping redden, inclusief onszelf, de bomen, de rivieren, de landerijen, de lucht en het klimaat. Hij kan alle menselijke pogingen zegenen. Hij kan ook op korte termijn toewerken naar de jongste dag. Laten wij ons zo aan Hem toevertrouwen dat wij zonder angst doen wat ons te doen staat. Denk nog even aan die populieren, die groene kathedraal, adembenemend, rustgevend, signalen van vrede, wijzend omhoog. Wij mogen leven uit God en Hem eren om de grootsheid van zijn werk.

Ode aan de schepping

De schepping roept Gods majesteit uit en geeft ons goede voorbeelden.

De schepping is een gelijkenis van het koninkrijk en predikt ons Gods onvoorstelbare goedheid.

De schepping houdt ons in leven door het voedsel dat zij geeft.

De schepping zucht en kraakt onder de menselijke onverschilligheid, en protesteert.

De schepping manifesteert daarin misschien wel een oordeel van God over ons gedrag.

De schepping klaagt ons aan: je laat mij niet tot mijn recht komen!

De lofzang van de schepping is wel verstoord, maar niet verstomd.

De schepping leverde het hout voor het kruis van Jezus dat onze redding is geworden.

De schepping zucht in barensweeën; er komt iets nieuws.

Dit evangelie raakt en ontregelt mij

Het evangelie is niet alleen uit op het herstel van de schepping, maar ook op de voltooiing van de schepping. De schepping predikt het koninkrijk en be-

vestigt zo het evangelie.

Deze verhouding van schepping en koninkrijk raakt mij, omdat zij mij op een nieuwe manier naar de schepping leert kijken. De schepping is niet puur materieel, het koninkrijk niet puur spiritueel. In de concreetheid van de schepping reflecteert de concreetheid van het koninkrijk. Zo tastbaar wordt het koninkrijk. Daartegenover: als tevens geestelijke werkelijkheid verdient de schepping een respectvolle en zorgvuldige omgang.

Deze betekenis van de schepping ontregelt mij ook. In de zorg voor de schepping schiet ik tekort en daarin doe ik mijn hemelse Vader tekort. Zijn werk is immers verweven met de schepping. Zijn compassie is erop gericht haar te herstellen en te voltooiën, ten behoeve van de mensheid. De geschonden schepping klaagt mij aan. Maar ik zie ook de verwijzingen naar het volmaakte koninkrijk dat komt. De belofte van haar toekomstige heerlijkheid op de vernieuwde aarde geeft mij moed.

© Bert Loonstra, 2024

Delen van deze tekst mogen digitaal worden overgenomen, mits met bronvermelding.

Dit manuscript mag digitaal worden verspreid.

Het is niet geoorloofd dit manuscript of delen daarvan in druk uit te brengen zonder aantoonbare toestemming van de auteur.